

Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
Голова приймальної комісії
проф. Олександр БЕЗЛЮДНИЙ

_____ 2023 р.

ПРОГРАМА КОМПЛЕКСНОГО ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ «ПСИХОЛОГІЯ»

Освітньо-науковий ступінь «Доктор філософії»
на основі ОС магістр, ОКР спеціаліст (НРК7)
(вступ за іншою спеціальністю)

Освітньо-наукова програма: Психологія
Спеціальність 053 Психологія
(денна та заочна форми навчання)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма комплексного фахового вступного випробування «Психологія» (Ступінь вищої освіти «Доктор філософії». Освітньо-наукова програма «Психологія». Спеціальність 053 Психологія) розроблена робочою групою кафедри психології Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Програму укладено відповідно до Додатку 11 «Правила прийому на навчання для здобуття вищої освіти в аспірантурі та наукового ступеня в докторантурі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини в 2023 році» (затверджено рішенням вченої ради УДПУ імені Павла Тичини, протокол № 14 від 25.04.2023 р.).

Головним завданням вступного фахового випробування для вступників спеціальності «Психологія» на освітньо-науковий рівень «доктор філософії» є перевірка рівня підготовки фахівців Галузевому стандарту вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія». Програма сприяє виявленню рівня спеціальної підготовки фахівця ОС «магістр», ОС «бакалавр» та готовність до продовження навчання на здобуття третього освітньо-наукового рівня «доктор філософії» спеціальності 053 «Психологія».

Програмою передбачено перевірку набуття особою компетентностей та результатів навчання, що визначені стандартом вищої освіти зі спеціальності 053 Психологія для другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Основною метою вступного випробування із психології (Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки. Спеціальність: 053 Психологія. Третій (освітньо-науковий) рівень є перевірка знань та вмінь вступників.

Вступник повинен знати: загальні закономірності розвитку особистості, прояви особистісних якостей, психологічні та вікові особливості учнів, розвиток психіки та свідомості, психічні процеси та індивідуально-психологічні властивості особистості, особливості професійно-педагогічної комунікації, методи й методики дослідження розвитку учня, сенситивні періоди, базові категорії й поняття психологічної науки, основні методологічні і дослідницькі проблеми, основні закономірності вікових змін психіки людини; психологічні особливості розвитку новонароджених, немовлят, дітей, підлітків, юнацтва; сутність вікових криз особистості та шляхи їх подолання; центральні психологічні новоутворення кожного вікового періоду; індивідуально-психологічні відмінності у розвитку особистості на кожному віковому етапі; закономірності навчання, виховання та саморозвитку; психологію педагогічної діяльності та особистості вчителя; бар'єри педагогічного спілкування;

Вступник повинен уміти: володіти прийомами, методами та засобами ефективного пошуку інформації, критичного аналізу та опрацювання даних для використання у професійній діяльності з дотримання принципів академічної доброчесності; організовувати психологічно безпечне, комфортне та розвивальне освітнє середовище із дотриманням правил та рекомендацій щодо здоров'язбереження учнів, ефективно працювати як самостійно, так і в команді, організовувати співпрацю учнів та комунікацію з їхніми батьками, зокрема з урахування інклюзивної освіти; самостійно приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтирів та моральної автономії, що дозволяє, зберігаючи людську гідність і доброчесність, бути вільним від зовнішнього

тиску, диктату влади, усталених норм, думки інших, здійснювати аналіз особливостей психічного та особистісного розвитку людини у різні вікові періоди; проводити спостереження за проявами провідного виду діяльності у кожному віковому періоді; надавати практичні рекомендації щодо подолання вікових криз особистості з урахуванням вікових відмінностей психіки; здійснювати психологічний аналіз психолого-педагогічних ситуацій; добирати психологічні методи та методики дослідження, враховуючи вік досліджуваного, методики дослідження загальних та спеціальних педагогічних здібностей.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ І ВМІНЬ ВСТУПНИКІВ

<i>Рівень</i>		<i>Бали</i>	<i>Характеристика усних відповідей</i>
Не склав		0 – 99	Вступник називає окремі психологічні явища та об'єкти й за допомогою екзаменатора знаходить відмінності між ними.
Склав	Початковий	100	Вступник називає окремі психологічні явища та об'єкти й за допомогою екзаменатора знаходить відмінності між ними.
		101 – 109	Вступник відтворює незначну частину навчального матеріалу, має нечіткі уявлення про психологічні об'єкти та явища; з допомогою екзаменатора знаходить їх на карті.
		110 – 119	Вступник відтворює частину навчального матеріалу, характеризує елементарні психічні явища, відповідаючи на запитання екзаменатора, самостійно називає окремі психологічні категорії.
	Середній	120 – 129	Вступник за допомогою екзаменатора відтворює основний навчальний матеріал. Характеризує основні категорії та структури психічних явищ, сфер особистості; під час відповіді орієнтується на відповідні теми запитання екзаменатора.
	Середній	130 – 139	Вступник відтворює основний навчальний матеріал, здатний характеризувати психічні процеси, явища за типовим планом, допускаючи помилки; наводить приклади, що відповідають змісту теми та навчальної програми.
		140 – 149	Вступник виявляє знання і розуміння основних психологічних положень, відтворює навчальний матеріал з незначними порушеннями послідовності характеристик психічних явищ та процесів особистості. На середньому рівні володіє навчальним матеріалом. Разом з тим, вступник виявляє в процесі викладу недостатнє оволодіння методом порівняльного аналізу (мінус 2 бали); не застосовує знання теоретичного підходу до теми (мінус 2 бали); не дає характеристики типологічних особливостей та психологічних структур (мінус 2 бали); не висвітлює власний підхід, не розкриває авторське бачення розв'язання психологічних проблем (мінус 2 бали).
Достатній	150 – 159	Вступник у цілому правильно відтворює навчальний матеріал і має достатні психологічні знання для вирішення нескладних завдань. Має чіткі уявлення про фактори розвитку психічних	

			процесів, властивостей особистості; достатньо володіє категоріями та їх пояснює.
		160 – 169	Вступник відтворює основні психологічні поняття, характеризує закономірності розвитку психічних процесів, станів та властивостей. Логічно відтворює засвоєний матеріал, допускаючи певні неточності. Робить прості висновки. Застосовує здобуті знання на практиці. Володіє обов'язковими психологічними категоріями. Користується науковою термінологією, аргументує свої твердження та висновки. Вільно володіє навчальним матеріалом.
		170 – 179	Вступник добре володіє психологічним навчальним матеріалом, вміє його аналізувати, може застосовувати його для розв'язання проблемних ситуацій; має чіткі уявлення про фактори та теоретичні підходи до розвитку особистості; пояснює причинно-наслідкові зв'язки психічних явищ та властивостей; вміло використовує навчальний матеріал з психології.
Високий		180 – 189	Вступник усвідомлює сучасну систему психологічних знань, здійснює оцінку психічних процесів та явищ, передбачених програмою; розуміє сутність психологічних теорій, дає розгорнуту відповідь та робить узагальнені висновки; вільно відбирає і узагальнює необхідну психологічну інформацію, оперує більшістю психологічних понять; знає різні методи дослідження психічних явищ, вільно володіє психологічними знаннями, користується методами наукового аналізу психічних явищ і процесів, характеризує їх сторони та методи дослідження. Висловлює та аргументує своє ставлення до альтернативних поглядів на більшість поставлених питань.
		190 – 199	Вступник має глибокі знання про об'єкт вивчення, застосовує наукову термінологію, аргументує свої твердження і висновки, вміє працювати з різними додатковими джерелами психологічної інформації; на високому рівні аналізує та використовує психологічні концепції. При цьому допускає незначні похибки при викладі причинно-наслідкових психологічних зв'язків, що знижує його оцінку на 2 бали.

		200	Вступник володіє ґрунтовними психологічними знаннями, використовує міжпредметні зв'язки, висловлює та аргументує власне ставлення до різних поглядів на об'єкт вивчення; самостійно аналізує психологічні явища на основі знання психологічних теорій та концепцій, робить відповідні висновки і узагальнення; здатний розв'язувати проблемні завдання; вільно володіє діагностичними методиками та творчо її використовує. Може запропонувати психологічну ідею та змодельовати ситуацію, здатен передбачати, прогнозувати і розв'язувати проблемні завдання. Вільно володіє психологічною інформацією та творчо її використовує.
--	--	-----	--

СТРУКТУРА ОЦІНКИ

Питання екзаменаційного білета оцінюється за шкалою від 0 до 200 балів. Загальна оцінка за вступне випробування визначається як середнє арифметичне оцінок за кожне питання поділене на кількість питань екзаменаційного білету.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

ПСИХОЛОГІЯ

Тема 1. Психологія як система знань

Загальна характеристика психології як науки. Життєві та наукові психологічні знання. Об'єкт, предмет психології. Основні етапи розвитку уявлень про предмет психології. Класифікація психічних явищ. Трансформація уявлень про предмет психології.

Структура та основні галузі психології. Місце психології в системі наук. Історичне формування предмету психології. Зв'язок психології з іншими науками у класифікації Б.М. Кедрова. Фундаментальна та прикладна психологія.

Виникнення психологічних знань. Анімізм як історично перше судження про душу. Перші матеріалістичні та ідеалістичні вчення про душу античних філософів. Психологія у Середні Віки. Розвиток психології з епохи відродження до нашого часу. Головні напрямки в зарубіжній психологічній науці: біхевіоризм та необіхевіоризм, гештальтпсихологія, психоаналіз, когнітивна психологія, гуманістична психологія. Становлення вітчизняної психології. Природничонаукові основи психіки людини Мозок і психіка. Будова та функції ЦНС. Основні генетично обумовлені психологічні та поведінкові характеристики людини.

Психіка як об'єкт психології. Психічні явища як предмет психології.

Еволюція та розвиток психіки. Функції психіки: відображальна, регулятивна. Розвиток психіки у філогенезі. Основні еволюційні етапи розвитку психіки та поведінки за О.М. Леонтьєвим і К.Е. Фабрі. Передумова та умови виникнення свідомості. Сутність відмінностей психіки людей від психіки тварин. Розвиток вищих психічних функцій людини.

Сутність свідомості, її основні ознаки та структура. Рефлексія та мотиваційно-ціннісний характер свідомості. Самоусвідомлення людини. Проблема несвідомого в психології. Взаємовідносини свідомості та несвідомого. Механізми психологічного захисту.

Тема 2. Методологія та психологічне знання.

Принципи розвитку, детермінізму, єдності свідомості та діяльності в працях вітчизняних психологів. Системний і особистісний підходи в психології.

Основні етапи психологічного дослідження. Проблема методу дослідження в психології. Класифікація методів психології (спостереження, експеримент, методи опитування: інтерв'ю, бесіда, анкета; тести, проєктивні методики та їх характеристика.

Методи активного психологічного впливу на особистість.

Тема 3. Діяльність і поведінка.

Поняття про діяльність. Предметний характер людської діяльності. Функції діяльності. Структура та зміст діяльності. Інтеріоризація та екстеріоризація діяльності. Основні види діяльності: гра, навчання, праця. Їх характеристика. Освоєння діяльності. Етапи та динаміка формування навичок. Їх психологічна сутність. Явище інтерференції та перенесення навичок. Виникнення вмій. Звички.

Поняття про спілкування. Функції спілкування. Спілкування як обмін інформацією. Вербальна і невербальна комунікація. Спілкування як міжособистісна взаємодія. Спілкування як розуміння людини людиною.

Психологічні механізми соціальної перцепції. Соціальна категоризація та стереотипізація як продукти міжособистісного сприйняття. Ефективність та стилі спілкування. Оволодіння навичками спілкування.

Поняття груп: визначення, види, функції. Структура та міжособистісні стосунки в малих групах. Керівництво та лідерство. Конфлікти групи.

Ефективність групової діяльності.

Умови та рівні становлення малої групи. Особистість у групі. Самопочуття особистості в групі.

Тема 4. Теорії особистості.

Співвідношення понять «людина», «індивід», «особистість», «індивідуальність». Багатозначність підходів до визначення особистості. Три основних історичних періоди у вивченні особистості: філософсько-літературний, клінічний, експериментальний. Біологічні передумови, соціальні умови та чинники психічного розвитку особистості.

Структура особистості в вітчизняній та зарубіжній психології.

Самосвідомість особистості. Я-концепція та її компоненти: когнітивний, емоційно-оцінний, поведінковий. Самооцінка та рівень домагань особистості.

Захисні механізми особистості. Становлення особистості в онтогенезі. Основні типи сучасних теорій особистості. Природа особистості в психологічних теоріях: теорія соціального научіння (Б. Скіннер, К. Халл); фрейдизм і неофрейдизм (З. Фрейд, К. Юнг, А. Адлер, К. Хорні та інші); „епігенетична” теорія розвитку особистості Е. Еріксона; гуманістичні теорії особистості (К. Роджерс, А. Маслоу); теорія особистісних рис (Г. Олпорт, Р. Кеттелл); когнітивна теорія особистості (Дж. Келлі, П. Жане та інші).

Особистість у концепціях вітчизняних психологів (Л.С. Рубінштейн, С.Д. Максименко, А.В. Петровський, К.К. Платонов, Г.С. Костюк та інші).

Тема 5. Структура особистості.

Поняття про темперамент та його типи. Історія розвитку вчень про темперамент. Гуморальний підхід до темпераменту. Конституціональні теорії темпераменту Е. Кречмера, У. Шелдона. Нейрофізіологічні теорії темпераменту.

Властивості нервової системи як основа темпераменту. Тип вищої нервової діяльності та темперамент. Темперамент і особистість. Темперамент та індивідуальний стиль діяльності.

Мотиви та мотивація особистості. Потреби, інтереси, переконання, ідеали. Спрямованість особистості. Цінності та ціннісні орієнтації особистості. Жеттеві перспективи. Цілі життя. Самоактуалізація та самореалізація особистості: сутність та риси.

Характер як система найбільш стійких рис особистості, що проявляють себе в різних видах діяльності, спілкуванні та взаємодії людини з оточуючими людьми. Структура характеру. Сутність проблеми типології характерів. Типологія характеру за тілесною конституцією людини Е. Кречмера. Соціальна типологія Е. Фромма. Типологія акцентуації характеру за особливостями спілкування К. Леонгарда. Система акцентуованих характерів у підлітків А.Є. Лічко. Типологія характерів Е. Шострома. Психоаналітична типологія А. Лоуена.

Формування характеру.

Визначення здібностей. Природні та соціальні передумови здібностей.

Структура здібностей: загальні і спеціальні здібності. Здібності, обдарованість, талант, геніальність, майстерність. Формування та розвиток здібностей людини.

Тема 6. Емоції.

Види і роль емоцій у житті людини. Поняття про емоції. Значення емоцій у житті людини. Основні функції емоцій: комунікативна, регулятивна, сигнальна, мотиваційна, оцінна, стимулююча, захисна. Відмінність емоцій від відчуттів і почуттів. Класифікація і види емоцій: емоції у вузькому змісті слова, настрої, афект, пристрасть і стрес.

Параметри, за якими оцінюються емоційні процеси і стани: інтенсивність, тривалість, глибина, усвідомленість, походження, умови виникнення і зникнення, дія на організм, динаміка розвитку, спрямованість, спосіб вираження і нейрофізіологічна основа. Психологічні теорії емоцій. Пристосувальне значення емоцій. Еволюційна теорія Ч.Дарвіна. Психоорганічна концепція сутності і походження емоцій Джемса-Ланге. Теорія емоцій Кеннона-Барда. Активаційна теорія емоцій Ліндслея-Хебба. Когнітивні теорії емоцій. Пояснення емоцій у руслі теорії когнітивного дисонансу Л.Фестингера. Когнітивно-фізіологічна теорія емоцій С. Шехтера. Інформаційна теорія емоцій П.В. Симонова.

Емоції й особистість. Зв'язок емоцій і потреб людини. Індивідуальна своєрідність емоцій і почуттів. Совість як одне з вищих емоційно-моральних особистісних якостей людини. Прояв почуттів і емоцій у художній творчості. Життєві спостереження Б.Спінози щодо ролі емоцій у регуляції особистих взаємин людей. Любов як емоційне почуття. Розвиток емоційно-особистісної сфери в людини.

Тема 7. Воля.

Поняття про волю. Воля та її основні ознаки. Значення волі в житті людини, в організації і регуляції її діяльності і спілкування. Первинні вольові якості особистості сила волі, наполегливість, витримка. Вторинні або похідні, вольові якості: рішучість, сміливість, самовладання, упевненість. Третинні вольові якості: відповідальність, дисциплінованість, обов'язковість, принциповість, діловитість, ініціативність.

Теорії волі. Загальне положення справ в області теоретичних досліджень волі. Вольова регуляція поведінки як його наділення більш високим змістом.

Необхідність виникнення вольової дії і його особливості. Участь волі на різних етапах регуляції діяльності, від її ініціації до завершального контролю. Зв'язок вольової регуляції з мотивацією діяльності. Рефлексія і воля.

Вольова регуляція поведінки. Природа вольової дії. Воля, свідомість і мова. Структура вольової дії. Наявність перешкод, боротьба мотивів як умови виникнення і здійснення вольового акта. Прийняття і виконання вольового рішення.

Розвиток волі в людини. Основні напрямки розвитку волі. Воля і формування вищих психічних функцій людини. Становлення і зміцнення свідомої, моральної регуляції вчинків як важливий етап у розвитку волі.

Значення ігор, зв'язаних з подоланням труднощів, у розвитку волі в дітей.

Система заохочень за досягнення успіхів при успішному виконанні вольового акта. Виховання в дітей вольових якостей особистості.

Тема 8. Мотивація.

Мотив і мотивація. Поняття мотиву і мотивації. Диспозиційні ситуаційні детермінанти поведінки. Основні проблеми мотиваційного психологічного пояснення людських учинків. Співвідношення диспозицій (мотивів), потреб і цілей. Загальна будівля мотиваційної сфери людини.

Основні параметри, по яких оцінюється ступінь розвиненості мотиваційної сфери. Інтереси, задачі, бажання, наміри як мотиваційні диспозиції. Поняття про мотивацію як про свідомий і несвідомий процес.

Психологічні теорії мотивації. Короткі зведення з історії теоретичної розробки проблем мотивації. Перші мотиваційні пояснення поведінки людини і тварин. Виникнення основних напрямків дослідження мотивації наприкінці XIX в. під впливом теорії еволюції Ч.Дарвіна. Теорія інстинктів і біологічних потреб У.Макдауголла. Біхевіористська концепція мотивації (Е.Толмен, К.Халл). Класифікація людських потреб по Г.Меррею й А.Маслоу. Теорії мотивації, що з'явилися на початку XX в. Сучасні напрямки в дослідженнях мотивації поведінки людини. Відмінність новітніх концепцій мотивації від попередніх. Загальне положення справ з розробкою проблем мотивації в нашій країні. Когнітивні теорії мотивації. Поняття і теорія когнітивного дисонансу Л.Фестінгера. Концепції Д.Аткінсона і Ю.Роттера. Інструментальна дія і його місце в сучасних теоріях мотивації (В.Вроом).

Мотивація і діяльність. Поняття і теорія каузальної атрибуції. Мотивація досягнення успіхів і невдач. Індивідуальні розходження між людьми, орієнтованими на успіх і невдачу. Атрибуція успіхів і невдач різними індивідами. Поведінка людей з різною самооцінкою у випадках успіхів і невдач. Мотивація досягнення і тривожність. Особистісна і ситуаційна тривожність. Модель К. Спілбергера, яка пояснює вплив тривожності на результати діяльності. Тривожність і екзаменаційні іспити людини. Мотивація безпорадності.

Мотивація й особистість. Мотивація, самооцінка і рівень домагань. Потреба в спілкуванні (афіліація). Мотив влади, його прояв. Індивідуальні розходження в мотивації влади. Поведінка людей з різними мотивами в експериментальних ситуаціях типу «дилеми в'язня». Мотивація просоціального поведінки. Альтруїзм і емпатія як мотиви. Мотивація агресивності і фрустрація.

Тема 9. Відчуття і сприйняття.

Поняття про відчуття. Представлення про відчуття. Походження відчуттів. Види відчуттів. Значення відчуттів у житті людини. Фізичні характеристики середовища, що породжують відчуття. Різноманіття відчуттів і відображення безлічі значимих для людини властивостей середовища. Зв'язок різних відчуттів з об'єктивними властивостями середовища. Відчуття світла як відображення електромагнітних хвиль. Якісне кодування цих хвиль у кольорі. Відчуття слуху як відображення коливань тиску повітря. Специфіка нюхових, дотикальних, смакових відчуттів. Кінестетичні відчуття. Субсенсорні відчуття, їхнє значення й експериментальні докази існування.

Вимір і зміна відчуттів. Кількісні характеристики відчуттів. Поняття чутливості, абсолютного і відносного порогів відчуттів. Психометрична крива.

Приклади граничних значень відчуттів різних модальностей. Константа Вебера Закон Вебера-Фехнера. Мінливість абсолютного і відносного

порогів відчуттів Адаптація і сенсibilізація органів почуттів.

Сприйняття, його види і властивості. Відмінність сприйняття від відчуттів. Явище об'єктивізації в сприйнятті. Основні властивості образу сприйняття: предметність, константність, цілісність, категориальність. Фактори, що визначають інтеграцію відчуттів у цілісні зорові образи: близькість сприйманих елементів друг до друга, їхня подібність, природна продовження і замкнутість.

Особливості сприйняття людиною осмислених площинних зображень. Сприйняття людиною обличчя іншої людини. Ілюзії зорового сприйняття. Сприйняття простору, часу і руху. Механізми сприйняття форми предметів і їхньої величини. Сприйняття глибини і далекості, напрямки і швидкості рухів Сприйняття часу.

Закони сприйняття. Рух і його роль у різних видах сприйняття. Стійкість образів сприйняття. Значення умовиводів і життєвого досвіду в сприйнятті. Сприйняття і механізми роботи мозку. Сприйняття, навчання і мислення. Послідовність перцептивних актів, включених у процес сприйняття. Розвиток сприйняття в дітей.

Тема 10. Увага.

Явище і визначення уваги. Особливості уваги як психічного процесу і стану людини. Визначення уваги. Властивості уваги: стійкість, зосередженість, переключення, розподіл і обсяг.

Функції і види уваги. Функції уваги: активізація, забезпечення вибірковості пізнавальних процесів. Роль уваги в сприйнятті, пам'яті, мисленні, здійсненні різних видів діяльності і спілкування людини. Природна і соціальна обумовленість уваги, безпосередня й опосередкована увага, мимовільна і довільна увага, почуттєва й інтелектуальна увага.

Психологічні теорії уваги. Зв'язок уваги з афективним станом і волею людини Теорія уваги Т. Рібо. Роль рухів в акті уваги. Увага, об'єктивація й установка людини. Концепція Д.М.Узнадзе. Увага як важлива сторона орієнтовно-дослідницької діяльності. Теорія П.Я. Гальперіна. Розвиток уваги. Нижчі і вищі форми уваги. Розвиток уваги у школярів.

Тема 11. Пам'ять.

Загальне уявлення про пам'ять. Поняття про пам'ять. Значення пам'яті в житті та діяльності людини, у навчанні, вихованні, спілкуванні з людьми.

Визначення пам'яті. Процеси пам'яті: запам'ятовування, збереження, відтворення, дізнавання, забування. Види пам'яті і їхньої особливості. Підстави для класифікації видів пам'яті.

Розподіл пам'яті за часом збереження інформації на: миттєву, короткочасну, оперативну, довгострокову, генетичну. Класифікація видів пам'яті за органами почуття і використанню мнемічних засобів: образна, словесно-логічна, рухова, емоційна, довільна і мимовільна, механічна і логічна, безпосередня й опосередкована. Особливості короткочасної пам'яті, її обсяг, механізми, зв'язок зі свідомістю. Явище заміщення – заміни інформації в переповненій за обсягом короткочасної пам'яті. Труднощі

механічного запам'ятовування імен, прізвищ і явище заміщення. Акустичне перекодування інформації в короткочасній пам'яті.

Зв'язок короткочасної пам'яті з довгостроковою, їхня відносна незалежність. Підсвідомий характер довгострокової пам'яті людини. Зв'язок довгострокової пам'яті з мовою і мисленням, зокрема з внутрішньою мовою. Значеннева організація матеріалу в довгостроковій пам'яті. Індивідуальні розходження пам'яті в людей. Індивідуальні особливості пам'яті, їх якісні і кількісні характеристики. Зорова і ейдетична пам'ять (приклад з роботи О.Р.Лурія). Зв'язок ейдетичної пам'яті з уявою, її значення для художньо-творчої діяльності.

Слухова пам'ять і сфера її професійного використання. Логічна пам'ять.

Порушення пам'яті при різних захворюваннях. Зв'язок цих порушень із загальними змінами особистості хворого. Ефект Зейгарнік і його психологічне пояснення.

Теорії і закони пам'яті в психології. Асоціативна теорія пам'яті. Поняття асоціації та її основні види: за змістом, суміжності, подібності і контрасту. Гештальттеорія пам'яті.

Значеннева концепція пам'яті. Психоаналітична теорія пам'яті. Механізми забування за З.Фрейдом. Діяльнісна теорія пам'яті: концепція Виготського-Леонтьєва. Інформаційно-кібернетична теорія пам'яті. Основні факти з галузі психологічних досліджень пам'яті людини. Закони пам'яті. Явище ремінісценції.

Формування і розвиток пам'яті. Основні зміни у процесі розвитку пам'яті людини. Дві лінії розвитку: філогенетична й онтогенетична. Концепція розвитку пам'яті П.П.Блонського. Теорія культурно-історичного розвитку пам'яті Л.С.Виготського. Розвиток безпосереднього й опосередкованого запам'ятовування у дітей за А.Н.Леонтьєвим. Роль мови у керуванні розвитком мнемічних процесів. Структурна організація матеріалу, що запам'ятовується. Підбір і використання ефективних стимулів-засобів для запам'ятовування і пригадування. Інші прийоми поліпшення пам'яті. Уява і пам'ять. Уявні асоціації і запам'ятовування. Негативна роль інтерференції при відтворенні матеріалу.

Тема 12. Уява.

Визначення і види уяви. Поняття про уяву, його основні відмінності від образів пам'яті і сприйняття. Види уяви активне, пасивне, продуктивне, репродуктивне – їхньої особливості. Сновидіння, галюцинації і мрії як види уяви.

Функції уяви, його розвиток. Роль уяви в житті людини. Основні функції уяви: активізація наочно-образного мислення, керування емоційно-потребностними станами, довільна регуляція пізнавальних процесів, створення і реалізація внутрішнього плану дій, програмування поведінки, керування фізіологічними станами. Використання уяви в аутотренінгу і психотерапії.

Уява і творчість. Зв'язок процесу творчості з уявою. Два види творчої фантазії: конкретний (образний) і абстрактний (логічний), їхній зв'язок з домінуванням у людини правої і лівої півкуль мозку Творча уява

як відображення особистості людини, її психологічного стану. Використання даного факту при конструюванні проектних методик вивчення особистості типу ТАТ і тесту Роршаха.

Уява й органічні процеси. Взаємозв'язок і взаємодія уяви як ідеального з органічними процесами як матеріальними. Психогенні почуття (почуття страху).

Пристосувальний характер фізіологічних реакцій, викликаних емоційно насиченою уявою помірної сили. Идеомоторний акт. Прояв думок і почуттів людини в його міміці, жестах, пантоміміці, їхнє використання в невербальному спілкуванні. Сон і сновидіння. Психіка і біогенні ритми організму.

Тема 13. Мислення.

Природа і види мислення. Поняття про мислення Відмінність мислення від сприйняття й інших психічних процесів Мислення як узагальнення й опосередковане відображення дійсності в її істотних властивостях і відносинах Зв'язок мислення з рішенням задач, його націленість на відкриття нового знання Мислення як процес активного, творчого пізнання і перетворення дійсності.

Теоретичне і практичне мислення, їхні підвиди понятійне, образне, наочно-образне, наочно-діюче. Особливості і сфера застосування кожного підвиду мислення Однакова цінність і сполучення різних видів мислення в практичній діяльності людини Логічні операції мислення порівняння, аналіз, синтез, абстракція, узагальнення, конкретизація. Основні процеси мислення судження, умовивід. Визначення понять. Індукція і дедукція. Мислення й емоції.

Класифікація людей за типами мислення. Особливості творчого мислення. Відносність поділу видів мислення на образне і понятійне (конкретне й абстрактне). Поняття творчого мислення, його особливості й умови продуктивності. Фактори, що сприяють і перешкоджають творчому мисленню людини.

Поняття інтелекту. Тривимірна модель інтелекту (Дж. Гілфорд). Тести інтелекту. Коефіцієнт інтелекту. Стійкість і мінливість показників інтелектуального розвитку, неоднозначність їхнього зв'язку з професійними успіхами людини.

Теорії мислення в психології. Типи теорій мислення. Асоціативна теорія мислення. Представлення про мислення в біхевіоризмі і гештальтпсихології. Логічна теорія мислення, що включає операції аналізу, узагальнення, порівняння і класифікації (С.Л.Рубінштейн). Мислення як рефлексія, споглядання і рішення задач. Діяльнісна теорія мислення (О.М. Леонтьєв, П.Я.Гальперін, В.В.Давидов, О.К.Тихомиров). Інформаційно-кібернетична теорія мислення.

Розвиток мислення. Різні підходи до розвитку мислення. Концепція дитячого інтелекту й етапів його становлення за Ж.Піаже. Стадії сенсомоторного інтелекту, доопераційного мислення, конкретних і формальних операцій. Теорія планомірного формування розумових дій П.Я.Гальперіна.

Дослідження процесу формування понять. Концепція Л.С.Виготського і методика вивчення цього процесу (методика Виготського-Сахарова). Інформаційна теорія когнітивного розвитку. Групові форми роботи, що стимулюють розвиток мислення. Техніка «брейнстормінга».

Тема 14. Мова.

Мова і її функції. Значення мови в житті людини, у його психології і поведженні. Мова як засіб спілкування (комунікації) і узагальнення (мислення).

Види мови, їхнє призначення. Відмінність мови від мови. Значення і зміст. Слово як поняття. Скорочення і розгорнута мова, їхні психологічні особливості. Теорії засвоєння мови і розвитку мови. Теорія навчання в мовному розвитку.

Нативистська і когнітивна теорії. Освоєння мови як розвиток значень і змістів. Психолінгвістична модель породження і функціонування мови. Мова як засіб спілкування. Інформаційний обмін – первісна функція мови.

Експресивно-виразна і контекстна функції мови тварин. Відмінність людської мови від засобів спілкування в мавп. Досвід навчання тварин людської мови.

Значення одиниць людської мови, її понятійний лад. Проблема вродженості і набутості людської мовної здатності. Мова як інструмент мислення. Зв'язок думки зі словом. Участь голосового апарата людини в рішенні інтелектуальних задач. Експериментальні докази існування внутрішньої мови та її участі в процесах мислення.

Співвідношення мислення і мови. Значення слова як одиниці мислення і мови. Особливості початкового періоду розвитку мислення і мови в дитини.

Уявлення про внутрішню мову, її структура і значення. Езопова мова дитини як проміжна форма між внутрішньою і зовнішньою мовою. Дискусія Л.С.Виготського і Ж.Піаже про сутність і долю езопової мови. Становлення і функціонування дитячої мови, розвиток її граматичних структур і комунікативних функцій. Механізми засвоєння мови дитиною.

Тема 15. Предмет, завдання і методи вікової психології.

Предмет вікової психології. Теоретичні та практичні завдання вікової психології. Основні розділи вікової психології критерії їх виокремлення. Зв'язок вікової психології із загальною і педагогічною психологією; віковою фізіологією, педагогікою і методикою.

Методи вікової психології: організаційні (метод зрізів, порівняльний, лонгитюдний та комплексний); емпіричні (спостереження та його види, експеримент та його види: природний і лабораторний, констатувальний та формувальний).

Спостереження та його види. Щоденникові спостереження. Близнюковий метод та його значення в експериментальному дослідженні розвитку психіки. Психодіагностичні методи у віковій психології. Тести та їх види, анкети, інтерв'ю. Біографічний метод та його значення в експериментальному дослідженні розвитку психіки. Методи обробки даних дослідження. Інтерпретаційні методи (структурний, генетичний).

Тема 16. Історичний нарис становлення вікової психології.

Виникнення дитячої психології в середині XIX ст. Спостереження за життям дитини ученими (В.Прейєр, К. Д. Ушинський тощо) та їх внесок у психологію дитини. Перші узагальнення проблематики дитячої психології; праці К. Д. Ушинського, М. Меймана, В. Штерна, К. Бюллера та ін. Біогенетичний і соціогенетичний напрям у становленні дитячої психології. Механістичні уявлення про розвиток психіки, теорія двох факторів та їх конвергенція. Внесок А. Валлона, Ж. Піаже в розробку проблем психічного розвитку.

Питання вікової психології і проблема розвитку вищих психічних функцій у працях Л. С. Виготського, П. П. Блонського, С. Л. Рубінштейна і О. М. Леонтьєва. Наукові праці Г. С. Костюка і розвиток вікової психології в Україні. Становлення вікової психології в радянський період (Б. Г. Ананьєв, М. Я. Басов, П.П.Блонський, Л. І. Божович, Л. С. Виготський, П. Я. Гальперін, О. В. Запорожець, Г. С. Костюк, О. М. Леонтьєв, М. І. Лісіна, А. О. Люблінська, Н. О. Менчинська, С.Я. Рубінштейн, Д. Б. Ельконін). Сучасний стан української вікової психології.

Тема 17. Проблема вікової періодизації онтогенезу особистості.

Поняття періодизації онтогенезу. Особливості процесу психічного розвитку в онтогенезі та його закономірності (асинхронність, детермінованість, інтеграція, сенситивність, циклічність, виникнення новоутворень, нерівномірність, періодичність).

Проблема переходу від одного вікового періоду до наступного. Онтогенез і поняття про життєвий шлях людини. Вік і вікова періодизація розвитку особистості в онтогенезі. Л. С. Виготський про класифікацію підходів до періодизації дитячого розвитку: схеми періодизації, спрямовані назовні; вузькоспрямовані схеми; пошук психологічних критеріїв періодизації. Періодизації дитячого розвитку в схемі Л. С. Виготського. Поняття про стабільні і перехідні періоди. Кризи розвитку та їх розуміння.

Проблема періодизації розвитку особистості у дитячому віці в працях О. М. Леонтьєва, Л. І. Божович, Д. Б. Ельконіна, І. С. Кона та ін. Періодизація розвитку особистості в онтогенезі в цілому. Проблема критеріїв періодизації розвитку зрілої особистості. Епігенетична концепція періодизації розвитку особистості Е. Г. Еріксона. Періодизація онтогенезу загалом у працях Б. Г. Ананьєва, А. В. Петровського та ін. Значення проблеми періодизації розвитку особистості в онтогенезі.

Тема 18. Психічний розвиток в процесі онтогенезу.

Поняття про психічний розвиток. Кількісні і якісні зміни в становленні людини як організму, як суспільної істоти і як особистості. Поняття "провідного виду діяльності", "соціальна ситуація розвитку".

Рушійні сили і умови психічного розвитку. Єдність природнього і суспільного в онтогенезі людини. Роль спадковості в індивідуальному розвитку людини. Природні задатки і психічні властивості. Соціальне середовище як умова і джерело психічного розвитку і формування особистості дитини.

Зв'язок зовнішніх і внутрішніх умов психічного розвитку. Процеси інтеріоризації та екстеріоризації в процесі психічного розвитку особистості.

Теорії психічного розвитку. Біологізаторські та соціологізаторські концепції онтогенезу людської психіки. Розуміння процесу становлення людської особистості як саморуху.

Внутрішні суперечності – рушійні сили психічного розвитку (Г.С.Костюк): розбіжність між новими потребами, цілями, прагненнями особистості та рівнем оволодіння засобами для їх задоволення; розходження між збільшеними фізичними і духовними потребами і наявними формами взаємин і видами діяльності; розбіжності між наявними пізнавальними цілями, завданнями і способами дій; суперечності між досягненим рівнем розвитку індивіда і способом його життя; розбіжність між очікуваним, бажаним, майбутнім і теперішнім, між тим, до чого прагне особистість і тим, що в неї є; суперечності в розвитку нових потреб і мотивів діяльності, емоцій, становленні довільної регуляції поведінки, розвитку пізнавальних процесів та розумової діяльності тощо. Навчання, виховання і рушійні сили розвитку особистості.

Кризові явища в психічному розвитку, фактори, що їх зумовлюють. Ж. Піаже про рушійні сили психічного розвитку. Теорії психічного розвитку і навчання (Дж. Брунер, А. Валлон, К. Коффка, Е. Торндайк).

Закономірності психічного розвитку. Поняття про сензитивні періоди розвитку. Діяльність як фактор психічного розвитку індивіда і формування особистості. Психічна активність дитини як необхідна умова її розвитку.

Відставання і затримка в психічному розвитку. Розвиток психіки в умовах сенсорних дефектів. Відставання як результат педагогічної занедбаності. Затримка в психічному розвитку як результат розумової відсталості. Проблема акселерації (прискорення) психічного розвитку.

Тема 19. Психічний розвиток дитини до 1 року.

Пренатальний розвиток дитини. Кризовий період новонародженості. Характеристика змін способу життя при переході до постнатального дитинства. Соціальна ситуація розвитку новонародженості - повна безпомічність дитини. Принципова відмінність розвитку дитини в перші тижні життя від розвитку тварини. Вроджені форми психіки та поведінки новонародженої дитини. Психічний розвиток новонародженої дитини. Критерії переходу від новонародженості до немовлячого періоду (фізіологічні і психологічні). Комплекс пожвавлення та його значення.

Новоутворення немовлячого періоду. Соціальна ситуація розвитку. Спілкування з дорослими та його значення в психічному розвитку немовля. Розвиток форм спілкування. Розвиток рухів: акт хапання, маніпулятивні дії, ходіння. Розвиток сенсорної сфери. Явище шпитальності (госпіталізму) та його вплив на психічний розвиток немовляти.

Розвиток пізнавальних процесів. Розвиток довільних рухів. Поява предметних дій. Початкові етапи розвитку мовлення, мислення, пам'яті в немовлячому періоді. Криза першого року. Автономне мовлення (Л.С.Виготський).

Тема 20. Психічний розвиток у ранньому дитинстві (від 1 до 3 років).

Значення раннього дитинства в онтогенезі особистості. Соціальна ситуація розвитку в ранньому дитинстві. Розвиток активності дитини, ускладнення її діяльності і стосунків з оточуючими людьми.

Предметна діяльність та її значення для психічного розвитку в ранньому дитинстві. Розвиток мови. Розвиток сенсорних і перцептивних процесів і дій.

Розвиток пам'яті і мислення. Аналіз теорій Ж. Піаже, О.В. Запорожця, М. І. Лісіної, Д. Б. Ельконіна про психологічну структуру сенсомоторного інтелекту і перехід до його символічних форм.

Конструювання, малювання та їх значення для психічного розвитку в ранньому дитинстві. Передумови появи сюжетно-рольової гри (режисерська гра). Виникнення прагнення до самостійності. Поняття про кризу 3-х років. Новоутворення, як психологічні передумови переходу в дошкільний вік.

Ібука Масару «Після трьох – уже пізно» про особливості раннього розвитку дитини.

Тема 21. Психічний розвиток у дошкільному віці (від 3 до 6 років).

Соціальна ситуація розвитку в дошкільному дитинстві. Критика теорії первісності, асоціальності та егоцентричності дитини. Сюжетно-рольова гра як провідна діяльність дитини-дошкільняти, її психологічна сутність. Розвиток гри в дошкільному віці та її роль у психічному розвитку дитини-дошкільника.

Значення гри для розвитку особистості. Елементи навчання і праці дошкільному віці, їх місце і роль у психічному розвитку дитини. Продуктивні форми діяльності: конструювання, образотворча та інші види діяльності та їх роль у розвитку психіки.

Розвиток моторики. Сенсорний і перцептивний розвиток дошкільника.

Розвиток процесів пам'яті (довільного запам'ятовування, відтворення). Розвиток мови і мовлення. Мислення й уява дошкільника. Розвиток особистості.

Формування емоційно-вольової сфери дошкільника. Розвиток мотиваційно-потребової сфери, домінуючі мотиви діяльності і поведінки. Психологія здібностей та розвиток загальних і спеціальних здібностей дитини-дошкільника. Формування характеру в дошкільному віці.

Психологія дітей 6-річного віку. Формування психологічної готовності до навчання в школі та методи її діагностики. Методи навчання 6-річок. Криза 6-7 років.

Дослідження українських психологів психічного розвитку дітей дошкільного віку (О. В. Запорожець, М. В. Вовчик-Блакитна, О. І. Кульчицька, К. Е. Хоменко, В. К. Котирло, О. В. Проскура, С. Е. Кулачковська та ін.).

Тема 22. Психологічний розвиток в молодшому шкільному віці (6/7 – 10/11 років).

Вступ до школи як новий етап у житті дитини. Соціальна ситуація розвитку дитини молодшого шкільного віку. Психологічна перебудова,

пов'язана зі вступом дитини до школи.

Значення навчання в психічному розвитку молодшого школяра. Формування ставлення до школи, учителів і навчальних обов'язків. Розвиток взаємин з однолітками. Зміна характеру ігрових стосунків. Формування особистості молодшого школяра. Зміна у вольовій регуляції поведінки і діяльності. Розвиток емоційної сфери.

Формування характеру і соціальної поведінки. Роль спілкування, гри, стосунків у розвитку особистості молодшого школяра.

Експериментальні дані про розвиток сенсорних і перцептивних процесів, уваги, пам'яті, мислення, уяви, мови і мовлення, здібностей. Проблема вікових особливостей і вікових можливостей у засвоєнні знання в молодшому шкільному віці.

Навчання, виховання і розвиток особистості в молодшому шкільному віці у концепціях початкового навчання Л. С. Виготського, П.Я. Гальперіна, В. В. Давидова, Д. В. Занкова, Г. С. Костюка, А. А. Люблінської, М.А. Менчинської, А. О. Смирнова, Д. Б. Ельконіна.

Передумови переходу в підлітковий вік; самосвідомість і Я-концепція, самооцінка, рефлексія, моральні засади поведінки та інші новоутворення.

Дослідження психічного розвитку дітей молодшого шкільного віку українськими психологами (Г. С. Костюк, П. Р. Чамата, Т. В. Косма, П. І. Зінченко, О. М. Концева, Ю. З. Гільбух та ін.).

Тема 23. Психологічний розвиток у підлітковий період (10/11 – 14/15 років)

Анатомо-фізіологічна перебудова організму впродовж підліткового етапу і психічний розвиток. Акселерація та її причини. Аналіз теорій підліткового віку (В. Штерн, Ш. Бюлер, Л.С. Виготський та ін.). Соціальна ситуація розвитку в підлітковий період. Перебудова навчальної діяльності та її психологічні наслідки. Усвідомлення власної позиції в суспільстві і своїх можливостей як основне психологічне новоутворення підліткового віку. Виникнення і форми прояву почуття дорослості та їх джерела. Криза підліткового періоду.

Формування особистості в підлітковому віці. Розвиток самосвідомості. Самооцінка і рівень домагань. Емоційно-вольовий розвиток. Прагнення до самовиховання. Формування систем потреб, інтересів і мотивів, їх зміст і структура. Особливості соціальної поведінки підлітків. Виникнення нового типу спілкування і міжособистісних стосунків. Тенденції до перебудови взаємин з дорослими і однолітками. Морально-етичні погляди підлітків. Особливості характеру підлітків і психологічні причини інфантильності в підлітковому віці.

Розвиток пізнавальних процесів у підлітковому віці. Перцептивні процеси і розвиток спостережливості. Розвиток уваги і пам'яті, логічного мислення, мови і мовлення.

Розвиток пізнавальних інтересів. Перші ознаки професійної спрямованості. Психологічні особливості навчання підлітків. Зростання самостійності в навчанні – перехід до елементів самоосвіти.

Трудова діяльність та її значення для формування особистості

підлітка. Психологічні особливості організації" суспільно-корисної діяльності в підлітковий період. Розвиток здібностей і творчої активності підлітків. Психологічні передумови переходу в новий період розвитку – старший шкільний вік.

Дослідження українських психологів з психології підлітка та старшого шкільного віку (Д. Ф. Ніколенко. Л. М. Проколієнко, Т. В. Рубцов, М. Й. Боришевський, Е. Ш. Сапожникова, О. І. Жаворонко, І. О. Синиця, І. М., В. Вовчик-Блакитна та ін.)

Тема 24. Психологія ранньої і зрілої юності.

Загальна характеристика раннього юнацького віку. Соціальна ситуація розвитку старшокласника. Проблема провідної діяльності в юнацькому віці. Новоутворення раннього юнацького віку. Особливості спілкування у ранній юності. Розвиток пізнавальної сфери у ранній юності. Характерні особливості мислення старшокласників. Розвиток мовлення старшокласників. Розвиток сприймання, пам'яті, уваги старшокласників. Розвиток наукової, технічної і художньої уяви. Виховання творчості. Самовизначення та самовиховання в юнацькому віці. Формування переконань та ідеалів. Розвиток естетичних почуттів. Товаришування і дружба в юнацькому віці. Розвиток самосвідомості в ранньому юнацькому віці. Професійна спрямованість, підготовка до вибору професії. Показники соціально-психологічної готовності випускника школи до самостійного життя.

Загальні особливості зрілої юності (18-20 років). Соціальна ситуація розвитку в період зрілої юності. Розвиток самосвідомості в зрілому юнацькому віці. Дружба в зрілому юнацькому віці. Студентський вік. Навчальна діяльність і навчання в зрілому юнацькому віці. Психологія навчальної діяльності студентів. Самоосвіта у зрілому юнацькому віці.

Особливості розвитку пізнавальних процесів та їх зумовленість професійною діяльністю. Проблема формування професійних мотивів, інтересів, професійних здібностей і якостей особистості в студентському віці. Емоційне життя і соціальна поведінка в зрілому юнацькому віці. Соціальна відповідальність як критерій моральної зрілості особистості в старшому юнацькому віці.

Сімейні орієнтації юнаків і дівчат. Розвиток самосвідомості в зрілому юнацькому віці.

Тема 25. Рання дорослість.

Загальна характеристика періоду ранньої дорослості. Психосоціальний розвиток молодих людей. Особливості розвитку самосвідомості у ранньому дорослому віці. Розвиток пізнавальних процесів. Особливості спонукальної сфери у ранньому дорослому віці. Особливості емоційно-вольової сфери у ранньому дорослому віці. Кризи віку ранньої дорослості. Основні фактори формування особистості молодих людей.

Тема 26. Зріла дорослість.

Загальна характеристика періоду зрілої дорослості. Збереження і зміни фізичних можливостей у зрілому віці. Психосоціальний розвиток людей

зрілого віку. Когнітивні зміни в зрілості. “Згорання на роботі”, досягнення вершини професійної і суспільної кар’єри. Зміни в розвитку особистості. Розвиток психічних процесів в зрілому віці Досягнення генеративності. Криза середини життя. Синдром “покинутого гнізда”. Небезпека емоційної стагнації.

Тема 27. Психологія старіння і старості (геронтопсихологія).

Загальна характеристика старості. Морфо-функціональні зміни в період геронтогенезу. Психологічні причини хвороб. Психосоціальний розвиток людей похилого віку. Когнітивні зміни в процесі старіння. Психологічні зміни в особистості старої людини: зміни в просторовій орієнтації, рухах, логічних міркуваннях, потребах, мотивації, емоційно-вольовій сфері. Властивості мудрості. Особистість і старіння. Спосіб життя похилих людей: можливості вибору. Криза “Я – інтеграції”. Профілактика старіння.

Проблема трудової і громадської діяльності в період старості. Ставлення старої людини до старості як психологічна проблема. Проблема навчання і профорієнтації в період старіння.

Проблеми геронтології і місце в них питань руйнування (розладу) психічної діяльності особистості. Питання довголіття і творчої життєдіяльності.

Проблема ставлення до старих людей, соціальна допомога їм.

Тема 29. Предмет і завдання педагогічної психології.

Педагогічна психологія як галузь психологічної науки. Завдання педагогічної психології. Структура педагогічної психології. Зв’язок педагогічної психології з іншими науками. Проблеми сучасної педагогічної психології. Сучасні погляди на історію педагогічної психології.

Тема 30. Психологія навчання.

Психологічне поняття про навчання. Навчання і розвиток. Психологічні механізми навчання. Психологічна характеристика форм навчання (традиційної, проблемної, програмованої, розвиваючої та ін.). Психологічні та психофізіологічні вимоги до організації навчального процесу. Поняття про научіння. Учіння як процес і як діяльність. Структура учбової діяльності. Мотиваційний компонент учіння. Психологічні особливості формування учбових умінь та навичок. Навчальність як важлива характеристика суб’єктів учбової діяльності. Віковий та індивідуальний підхід у навчанні. Вміння вчитися самостійно як інтегральна якість особистості. Психологічні фактори успішності в учінні.

Тема 31. Психологія педагогічної діяльності та особистості педагога.

Загальна характеристика педагогічної діяльності. Індивідуальний стиль діяльності педагога. Психологія педагогічного оцінювання. Психологічний аналіз уроку. Психологія педагогічних здібностей та умінь. Виховна функція педагогічного спілкування.

Психологія педагогічного спілкування. Психологічна характеристика педагогічного такту. Вплив Я-концепції педагога на його професійне

спілкування.

Тема 32. Психологія виховання.

Цілі і завдання психології виховання. Рушійні сили та джерела становлення і розвитку особистості. Психологічна характеристика методів виховання. Психологічні механізми виховання. Поняття і критерії вихованості особистості. Віковий фактор вихованості особистості. Індивідуальний підхід до дитини в процесі виховання. Психологічне визначення вчинку. Психологічний аналіз вчинку. Психологія роботи з проблемними дітьми. Виховання і самовиховання – дві сторони єдиного процесу. Цілі самовиховання. Організація самовиховання. Роль дорослого у формуванні потреби у самовихованні. Психологічні механізми подолання шкідливих звичок.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Вікова психологія: Навч. посіб. / О.П. Сергєєнкова та ін. К: Центр учбової літератури, 2018. 375 с.
2. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. /О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, В.Огороднійчук та ін. К.: Каравела, 2009. 399 с.
3. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія. К.: Центр учбової літератури, 2011. 111 с.
4. Данилевич Л.А. Психологічні аспекти розвитку соціально-психологічної компетентності студентів-психологів. *Науковий вісник Херсонського державного університету* : зб-к наук. праць. Психологічні науки. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. Вип. 2. Том 1. С. 89 – 93.
5. Данилевич Л.А., Про залежність системи мотивів учіння майбутніх психологів від активних форм психолого-педагогічного впливу викладача». *Вісник Національного університету оборони України* : зб-к наук. праць. К.: НУОУ, 2018. Вип. 1(49). С.26-32.
6. Демчук О.А. Вікова психологія. Умань: Видавець Сочінський, 2010. 215 с.
7. Демчук О.А. Психологія готовності дитини до навчання в школі Умань: Візаві, 2013. – 150 с.
8. Заброцький М.М. Основи вікової психології. Тернопіль: Навчальна книга: Богдан, 2009. 110 с.
9. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія. К: Центр учбової літератури, 2005. 125 с.
10. Павелків Р.В. Вікова психологія. К.: Кондор, 2011. 468 с.
11. Подоляк Л.Г. Вікова та педагогічна психологія. К.: Центр учбової літератури, 2006. 112 с.
12. Савчин М.І. Вікова психологія: Навчальний посібник. К.: Академвидав, 2011. 382 с. (Альма-матер)
13. Савчин М.В. Педагогічна психологія: Навч. посіб. К.: Академвидав, 2007.- 424 с.
14. Діхтяренко С. Ю., Шульдик А. В., Шульдик, Г. О., Данилевич Л.А. Загальна психологія. Практичні заняття : навч. посіб.; Умань : Візаві, 2021. 245 с.

15. Максименко С.Д. Загальна психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 271 с.
16. Дуткевич Т. В. Загальна психологія. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 388 с.
17. Москалець В. П. Загальна психологія : підручник. Київ : Ліра-К, 2020. 564 с.
18. Савчин М. В. Загальна психологія : підручник. Вид. 3-тє, стереотип. Київ, ВЦ «Академія», 2020. 344 с.
19. Бригадир М.Б., Бугерко Я.М., Ревасевич І.С. Загальна психологія. Збірник кейсів: навч.-метод. посіб. Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2017. 35 с.
20. Варій М.Й. Загальна психологія : підручник : у 2 т. Вид. 5-тє, виправл. і допов. Львів : Априорі, 2016. Т.1 .382 с. Т.2. 358 с.
21. Загальна психологія. Практичні заняття : навч. посіб. / С.Ю. Діхтяренко та ін. Умань : Візаві, 2018. 254 с.
22. Teger, Allan I. Too Much Invested to Quit. Elsevier. Pergamon General Psychology Series. 2017. Vol. 83.
23. Бондар К. М. Теорія і практика інклюзивної освіти: навч.-метод. посібник. Кривий Ріг, 2019. 170 с.
24. Шульдик А.В., Шульдик Г.О. Становлення особистості студента : психологічний аспект. Умань: ФОП Жовтий, 2015. 220 с.
25. Шульдик А.В., Шульдик Г.О. Фізіологічні механізми психіки: Методичні рекомендації для студентів закладів вищої освіти. Умань: Візаві, 2018. 30 с.

Розглянуто та затверджено на засіданні кафедри психології
Протокол № 13 від 13 квітня 2023 р.

Голова предметної комісії

Олександр САФІН

Завідувач кафедри психології

Олександр САФІН

**ЗГІДНО
З ОРИГІНАЛОМ**